Кузьменко В. В., Слюсаренко Н. В. Вклад Д. О. Тхоржевського в развитие трудовой подготовки молодежи Украины.

В статье на основе анализа профессиональной деятельности доктора педагогических наук, профессора, академика Д. А. Тхоржевского представлен его вклад в развитие трудовой подготовки молодежи Украины. Акцентируется, что Дмитрий Александрович посвятил этому делу значительную часть своей жизни. Результатом настойчивого труда ученного стало научное наследие, которое состоит из монографий, учебников, пособий, статей по организации трудового обучения и воспитания учеников, подготовки учителей трудового обучения и др.

Ключевые слова: *Д. О. Тхоржевский, трудовое обучение, подготовка учителя трудового обучения, формирование национально сознательной личности.*

Kuzmenko V. V., Slusarenko N. V. Contribution of D. O. Thorzhevsky to development of labour preparation of young people of Ukraine.

The contribution of a doctor of pedagogical sciences, professor, academician D. O. Thorzhevsky to the development of labor training of young people in Ukraine on the basis of analysis of his professional activities is presented in the article. The fact that Dmitry devoted to this problem much of his life is emphasized. The result of hard work of the scientist is the scientific heritage that includes treatises, textbooks, manuals, articles about organization of labor training and education of students, training labor teachers and more.

Keywords: *D. O. Thorzhevsky, labor training, training a labor teacher, formation of national conscious personality.*

УДК 378.017.4

Кузьменко Ю. В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ (1950-1957 РР.)

У статті розглядається специфіка професійної освіти майбутніх вчителів трудового навчання у вищих навчальних закладах України у період з 1950 по 1957 роки. Цей часовий відрізок можна охарактеризувати як період розвитку трудової та техніко-технологічної підготовки педагогів, що відповідало соціально-економічним та політичним орієнтирам формування трудових ресурсів УРСР. Особливу увагу під час дослідження було приділено нормативно-правовим документам, які не тільки окреслювали шляхи формування трудових ресурсів, а й регламентували результативно-цільову гуманістичну й практичну спрямованість освітнього простору на забезпечення професійного розвитку фахівців з трудової підготовки.

Ключові слова: *професійна освіта, підготовка майбутніх вчителів трудового навчання, робоча сила, трудові ресурси, народна освіта.*

В системі людської життєдіяльності категорія праці поєднує в собі як економічні так й соціальні функції, а тому узагальнює широкий спектр соціальних та економічних відносин на особистісному та державному рівнях. Розглядаючи період з 1950 по 1957 роки, ми повинні відмітити, що в УРСР на перший план висувалася теорія трудового процесу.

Соціалістичне суспільство було орієнтовано на марксистську політичну економію, де сутність людини розглядалася як головний економічний суб'єкт, єдиним джерелом вартості визнавалася праця, а засоби виробництва – речовими факторами. К. Маркс увів у науковий обіг поняття "робоча сила" (або здатність до праці) і розглядав її як особистісний фактор, що також бере участь у створенні споживчої вартості. Він характеризує це поняття як "сукупність фізичних і духовних здатностей, якими володіє організм, жива особистість людини, та які пускаються ним у хід щораз, коли він виробляє будь-які споживацькі вартості" [1, с. 60]. Ним також пояснюється, що здатність до праці втілюється у конкретних трудових діях та характеризується професійним рівнем, кваліфікаційними ознаками і

ступенем використання. Тобто праця, з одного боку, це фактор суспільного та економічного прогресу, а з іншого, форма самовираження та самовдосконалення особистості.

У 1922 році, досліджуючи процеси людської праці, С.Струмілін вводить термін "трудові ресурси" як планово-обліковий вимірник робочої сили. Він писав: "основний фонд, що живить собою все народне господарство – це жива робоча сила цієї країни чи народу" [2]. На жаль, дане поняття активно стали використовувати лише з кінця 50-х років. Під трудовими ресурсами розуміють працездатну частину населення, яка має фізичний розвиток, розумові здібності, знання, які необхідні для роботи в народному господарстві [3, с. 40].

Ми переконані, що: по-перше, з однієї сторони, людина виступає продуктивною силою суспільства і своєю працею забезпечує виробництво матеріальних й нематеріальних цінностей, а з іншої, вона є їх споживачем; по-друге, лише за умови врахування особистісних потреб людини можливе ефективне використання праці, оскільки людське життя не обмежується тільки трудовою діяльністю; по-третє, людські потреби зумовлюють появу нових товарів, послуг, виробництв, а останні, впливають відповідним чином на людей; по-четверте, НТП зумовлює зростання вимог до освітнього рівня генерації трудівників та якості робочої сили. Отже, дуже важливим для ефективного функціонування різних галузей народного господарства є не тільки кількісний вимір трудових ресурсів, а й їх якісна характеристика: рівень освіти, здоров'я, професійно-кваліфікаційна підготовка, фізичний стан та ін.

Саме тому радянська влада, вирішуючи завдання забезпечення народного господарства робочою силою, завчасно підготовлювала джерела робочої сили для забезпечення нею підприємств і організацій, визначала масштаби підготовки кваліфікованих робітників й фахівців, цілеспрямовано розширювала підготовку висококваліфікованих працівників, здійснювала їх цільовий розподіл в народному господарстві. Особлива увага в цьому процесі була приділена освітньому сектору. Це цілком зрозуміло, бо випускники навчальних закладів є основним джерелом поповнення робочої сили. За якість їх загальноосвітньої, трудової та техніко-політехнічної підготовки відповідають вчителі. Тому питання підготовки майбутніх вчителів, а особливо фахівців з трудової підготовки в той час було стратегічним.

У цій статті ми намагалися розкрити особливості підготовки майбутніх вчителів праці у період 1950-1957 рр., оскільки комплексне вивчення, аналіз й узагальнення попереднього досвіду, а також впровадження найкращих здобутків минулого в сучасний освітній простір є актуальними питаннями педагогічної теорії і практики.

Українські науковці у своїх наукових розвідках висвітлювали різні періоди становлення і розвитку освіти в Україні. Так, наприклад, Л. Березівська досліджувала проблеми реформування шкільної освіти в Україні (ХХ ст.), В.Владимирова – становлення і розвитку вищої педагогічної школи України (1917 – початок ХХІ століття), Л. Медвідь – розвитку національної освіти і педагогічної думки в Україні (1917 – кінець ХХ століття), О.Сухомлинська – розвитку педагогіки в Україні.

Досліджували питання підготовки вчителів праці у вишах України у своїх роботах: Н. Терентьєва – розвиток політехнічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України (ХХ ст.), Б. Струганець – підготовка вчителів трудового навчання у вищих навчальних закладах України (1958-1994 рр.), А. Федорович – підготовка вчителів праці у вищих педагогічних закладах України (друга половина ХХ ст.), М.Хітарян – трудове виховання і політехнічна освіта в радянській школі і педагогіці (1937-1956 роки ХХ ст.), І.Шиманович – політехнічна підготовка майбутніх вчителів трудового навчання в Україні (друга половина ХХ ст.) та ін.

Питання підготовки майбутніх вчителів праці як компонентної складової нарощення трудових ресурсів в радянській Україні не було об'єктом окремого наукового дослідження, а тому є актуальним і потребує подальшої наукової розробки.

Мета статті – схарактеризувати підготовку майбутніх вчителів трудового навчання як складову розвитку та формування трудових ресурсів УРСР (1950-1957 рр.).

Розвиток народного господарства УРСР, зокрема її освітньої ланки у 1950-1957 роки, відбувався у прямій залежності від соціально-економічних та суспільно-політичних змін, що здійснювалися у країні. Тому не дивно, що тенденції розвитку людських ресурсів у цей період характеризуються економіко-матеріалізованим наголосом щодо нарощення робочої сили і ототожнювалися з категорією "трудові ресурси". Останні трактувалися як людські запаси (резерви), що є в наявності, з їхніми професійними й фізичними здібностями, призначеними для забезпечення процесів суспільного відтворення [4, с. 33]. Тенденції розвитку системи освіти у зазначений період свідчать, що від усіх її ланок вимагалося готувати якісну робочу силу для розвитку народного господарства. Випускники, озброєні певними професійними навичками і знаннями, це той ресурс який використовувався при будівництві соціалізму.

Одним із основних принципів організації роботи закладів народної освіти було проголошено так званий трудовий принцип, суть якого полягала у створенні нової вищої радянської освіти, яка тісно пов'язана з життям та практикою соціалістичного будівництва. Так, в "Законі про п'ятирічний план відновлення і розвитку народного господарства СРСР на 1946-1950 рр." зазначено "довести кількість студентів вищих навчальних закладах в 1950 р. до 674 тис. чоловік і учнів в спеціальних середніх навчальних закладах до 1280 тис. чоловік. Розширити підготовку вчителів для початкових та середніх шкіл; підвищити якість підготовки кадрів вищої і середньої кваліфікації" [5, с. 44].

Із Директив по п'ятому п'ятирічному плану розвитку СРСР на 1951-1955 рр., які затверджені XIX з'їздом ВКП(б) 5-14 жовтня 1952 р.: "з метою забезпечення зростаючої кількості мережі шкіл необхідною кількістю вчителів збільшити прийом в педагогічні інститути в 1951-1955 рр. на 45 % у порівнянні з прийомом 1946-1950 рр. З метою подальшого збільшення соціалістичного виховного значення загальноосвітньої школи і забезпечення учнів, що закінчують середню школу, умов для вільного вибору професій приступити до здійснення політехнічного навчання в середній школі і провести заходи, необхідні для переходу до загального політехнічного навчання. У відповідності з задачами подальшого розвитку народного господарства і культурного будівництва збільшити за п'ятиліття випуск спеціалістів усіх родів із вищих та середніх спеціальних навчальних закладах приблизно на 30-35 %. Розширити за п'ятиліття підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів через аспірантуру вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів приблизно в 2 рази у порівнянні з попередньою п'ятирічкою. … забезпечити подальший розвиток заочних і вечірніх вищих і середніх спеціальних навчальних закладів" [5, с. 45].

По суті, червоною лінією в усіх п'ятирічних планах, з'їздах компартії УРСР та СРСР, постановах компартії та уряду радянської держави за 1950-1957 роки проходить питання підготовки майбутніх учителів як стратегічної компонентної складової формування трудових ресурсів. Зумовлена така посилена увага тим, що: відбувався перехід з семирічного на десятирічне (середнє) навчання; запровадження ідей політехнічного навчання призвело до оновлення змісту шкільної освіти, удосконалення методики проведення уроків і лабораторно-практичних занять, виробничих екскурсій, створення пришкільних науково-дослідних ділянок; загальноосвітня школа перетворювалася на трудову політехнічну; значна частина випускників одразу поповнювали лави робітників. Тому від шкіл вимагалося здійснювати хоча б деяку підготовку до майбутньої роботи, зокрема, в сільських школах з основ сільського господарства, а в міських з основ виробництва.

Успішність реалізації цих завдань безпосередньо залежала від професіоналізму педагогів, від ґрунтовної теоретичної та практичної підготовки з предмету з урахуванням оновленого змісту навчальної дисципліни. Однак в школах не вистачало кваліфікованого педагогічного складу, а учителі були слабо підготовленими до здійснення політехнічного,

виробничого і трудового навчання. Така ситуація зумовлювала постійну увагу влади як до нарощення професійної майстерності фахівців з трудової підготовки так і до пошуку шляхів підвищення якості підготовки майбутніх вчителів.

Слід зауважити, що в 1950 роках в педагогічних навчальних закладах не готували фахівців з трудової підготовки. А тому, "правильна постановка політехнічного навчання учнів вимагала належної організації відповідної підготовки майбутніх вчителів фізики, хімії, природознавства, географії, математики та ін." [6, с. 38], але їх навчання здійснювалося на недостатньо високому теоретичному та практичному рівні і не було пов'язане з новими задачами школи щодо трудового та політехнічного виховання учнівської молоді.

Зрозуміло, що здійснення реформ у середній школі призвело до змін у підготовці педагогічних кадрів. Про це свідчить низка документів, які скеровували роботу освітніх закладів у 50-60 роки ХХ ст. Так, Постановою Ради Міністрів СРСР і ЦК КПРС від 30 серпня 1954 року "Про покращення підготовки, розподілу і використання спеціалістів з вищою освітою і середньою спеціальною освітою" було зобов'язано: "покращити керівництво виробничою практикою студентів, залучаючи до цієї справи найбільш кваліфікованих спеціалістів. …здійснювати всемірну допомогу вищим та середнім спеціальним закладам в організації навчальної роботи і створенні необхідних умов для підготовки висококваліфікованих спеціалістів, що повністю відповідають сучасним вимогам соціалістичного будівництва… Затвердити заходи щодо розвитку заочної і вечірньої вищої освіти" [7].

1 листопада 1954 року відбулася Республіканська нарада викладачів і керівників учбових майстерень педагогічних інститутів з питань політехнізації педагогічних інститутів [8]. Із стенограми зрозуміло, що науково-педагогічні працівники вишів обговорювали питання, що пов'язані із визначенням цілей роботи ВУЗівських майстерень, організацією проведення практикумів в навчальних майстернях, формування політехнічних, трудових і виробничих навичок у студентів під час навчання, збільшенням годин на проведення практикумів та екскурсій на виробництва, необхідністю змін навчальних планів і програм у бік збільшення обсягу політехнічної, виробничої та трудової підготовки студентів як на стаціонарі так і на заочній формі навчання.

Як результат на фізико-математичних факультетах деяких педагогічних вишів відкрилися відділення фізики та основ виробництва, на яких здійснювалася підготовка вчителів технічних дисциплін і трудового навчання. Але, на жаль, на вивчення даного профілю було відведено мало годин, оскільки технічні дисципліни та спеціальні електротехнічні предмети, у більшості випадків, вважалися додатковими. Зовсім не здійснювалася підготовка студентів до проведення практичних занять з праці у майстернях та керівництва виробничим навчанням. По суті, масштабних змін в організації навчання фахівців з трудової підготовки у ВНЗ не відбулося.

Майже відсутньою була робота й по підвищенню кваліфікації шкільних вчительських кадрів (вчителі біології, фізики, хімії, природознавства та ін.) з позицій удосконалення політехнічної та виробничої підготовки; педагогічної майстерності викладачів з основ сільського господарства та основ виробництва (інженерів, агрономів, технологів та ін.). Радянська влада розуміла, що правильна постановка трудового та політехнічного навчання учнівської молоді сприятиме підвищенню якості майбутньої робочої сили, й тому вимагала належної організації відповідної підготовки вчителів. А тому у лютому 1956 року на ХХ з'їзді КПСС було наголошено на необхідності організації ґрунтовного підвищення кваліфікації вчителів, які вели заняття з ручної праці та здійснювали керівництво роботою учнів у майстернях та навчально-дослідних ділянках, а також покращення наукової й політехнічної підготовки вчителів у педагогічних інститутах [9, с. 8].

З метою здійснення реформ в професійній школі у 1956 року було прийнято низку документів, що стали відправною точкою позитивних зрушень у підготовці фахівців з

трудової підготовки. Зокрема, в Директивах XX з'їзду КПСС по шостому п'ятирічному плану розвитку народного господарства СРСР на 1956-1960 рр. було прописано "відмінити плату за навчання в старших класах середніх шкіл, в середніх спеціальних і вищих навчальних закладах" [5, с. 46]. Зрозуміло, що такий підхід збільшив попит на вищу освіту і дозволив розширити коло абітурієнтів, підвищити кваліфікаційний рівень широкого кола трудових ресурсів.

30 січня 1956 року Міністерство освіти УРСР звернулося до директорів педагогічних інститутів з проханням підготувати пропозиції по підготовці студентів 4 курсу за спеціальністю "Фізика" щодо здійснення керівництва практичними заняттями школярів у майстернях та практикумами з електротехніки і машинознавства, а за спеціальністю "Природознавство" – практикумом з сільського господарства [10]. Це дозволило розширити як теоретичну так і практичну підготовку майбутніх вчителів до більш професійного здійснення трудового виховання та навчання в школах.

Рада Міністрів СРСР підготувала розпорядження від 8 травня 1956 року, а Міністерство освіти УРСР 14 травня 1956 року підготувало лист, яким зобов'язала директорів педагогічних інститутів вжити заходів до безкоштовного одержання не використовуваного у виробництві, але придатного для політехнічного навчання обладнання (верстати, станки, двигуни, інструменти тощо) [11, арк. 198]. Таким чином були створені умови для укріплення навчально-матеріальної бази педагогічних інститутів та облаштування столярних, слюсарних, механічних, швейних майстерень, кабінетів електротехніки, технічної механіки, машинознавства, сільськогосподарських машин, фотосправи, автотракторних класів тощо.

Постановою Ради Міністрів УРСР "Про додаткові заходи по впорядкуванню підготовки вчительських кадрів в учбових закладах Української РСР" від 20 червня 1956 року вводилися комплексні спеціальності за напрямом підготовки на фізико-математичних факультетах: "Учитель фізики, основ виробництва і креслення", на природничо-географічних факультетах "Учитель біології та основ сільського господарства" [12]. Введення у 1956/57 учбовому році в педінститутах суміщених профілів спеціальностей вплинуло на якісний рівень підготовки вчителів, але все ще не вирішило її кардинально. Зумовлено це тим, що була відсутня інженерна та замалою була електротехнічна підготовка майбутніх викладачів трудового навчання.

Постановою Ради Міністрів СРСР від 18 серпня 1956 року "Про заходи підвищення якості підготовки вчителів для загальноосвітніх шкіл" було відмічено про необхідність переведення педінститутів з 1 вересня 1956 на п'ятирічний термін навчання [13]. Дія цієї постанови призвела до реорганізації учительських інститутів у вищі педагогічні навчальні заклади та педагогічні училища. Припинили своє існування учительські інститути, оскільки надавали неповну вищу освіту, а також відбулося скорочення кількості педучилищ. Збільшення терміну навчання до п'яти років дозволило ВНЗ готувати вчителів за двома спеціальностями та створити нові факультети. Так в деяких вишах було відкрито індустріально-педагогічні факультети, що дійсно призвело до якісної підготовки майбутніх вчителів праці.

Варто відмітити, що у 1957 році планувався набір студентів на стаціонарні відділення педагогічних інститутів Української РСР за спеціальностями, пов'язаними з трудовим і виробничим навчанням школярів у такій кількості: "Фізика, основи виробництва, креслення" – 250 чол., "Фізика, виробниче навчання, креслення" – 150 чол., "Біологія, основи с/г виробництва, хімія" – 200 чол., "Біологія, хімія, основи с/г виробництва" – 50 чол. [14, арк. 83-84]. Але "реальні показники значно перебільшили планові. У цей час здобували спеціальність "Учитель фізики, основ виробництва" 2888 студентів, а спеціальність "Учитель біології, хімії та основ сільського господарства" – 2809" [15, с. 82].

Отже, зауважимо, що радянська влада у 1950-1957 роки цілеспрямовано і поступово вирішувала питання якісної підготовки вчителів трудового навчання шляхом

реформування професійної освіти. Було створено умови для підготовки педагогічних кадрів, проходження педагогічної та виробничої практики, розвитку і удосконалення системи педагогічної освіти, здійснення розвитку заочної і вечірньої вищої освіти, укріплення навально-матеріальної бази навчальних закладів, збільшення кількості студентів, введення нових спеціальностей "Учитель фізики, основ виробництва і креслення" та "Учитель біології та основ сільського господарства", створення навчальних кабінетів і майстерень, збільшення терміну навчання студентів у вишах, відкриття індустріально-педагогічних факультетів, географічного та кількісного розширення показників педагогічних навчальних закладів, забезпечення закладів освіти кваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Аналіз нормативно-правових документів за період 1950-1957 роки показав, що вирішенню питання підготовки майбутніх вчителів трудового навчання було приділено особливу увагу, а його реалізація покладена на педагогічні училища, вищі навчальні заклади і заклади післядипломної освіти. Більш того дане питання було стратегічним у розрізі розвитку та формування трудових ресурсів країни, оскільки з одного боку здійснювалося підвищення рівня кваліфікації вчителів з трудового навчання, а з іншого це призвело до покращення рівня трудової підготовки випускників шкіл та якісного складу майбутньої робочої сили. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у аналізі змісту фахової підготовки вчителів праці у 1969-70 роки XX століття, а також у вивченні педагогічної спадщини педагогів-класиків щодо висвітлення ними питання розвитку трудового потенціалу майбутньої генерації працівників.

Використана література:

1. *Маркс К.* Капитал / К. Маркс. – М. : Изд-во политической литературы, 1983. – Т. 1. – 3883 с.
2. *Струмилин С. Г.* Проблемы экономики труда / С. Г. Струмилин. – М. : Госполитиздат. 1957. – 773 с.
3. *Буряк П. Ю.* Економіка праці й соціально-економічні відносини : навчальний посібник / Буряк П. Ю., Карпінський Б. А., Григорєва М. І. – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.
4. *Автономов В. С.* Модель человека в экономической науке / В. С. Автономов. – СПб. : Экономическая школа, 1998. – 286 с.
5. Народное образование СССР. Общеобразовательная школа. Сборник документов. 1917-1973 гг. // А. А. Абакумов, Н. П. Кузин, Ф. И. Пузырев, Л. Ф. Литвинов. – М. : "Педагогика", 1974. – 560 с.
6. *Шаповаленко С. Г.* Пути политехнизации и задачи педагогической науки / С. Г. Шаповаленко // Советская педагогика. – 1952. – № 12. – С. 20-42.
7. Постановление от 30 августа 1954 г. № 1863 "Об улучшении подготовки, распределения и использования специалистов с высшим и среднем специальным образованием" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?base=ESU;frame=1;n=543;req=doc.
8. Стенограма Республіканської наради викладачів і керівників учбових майстерень педагогічних інститутів з питань політехнізації педагогічних інститутів. 1 листопада 1954 року. – ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1519. – 164 арк.
9. Новый этап в развитии советской школы // Советская педагогика. – 1956. – № 2. – С. 3-14.
10. Директивні вказівки управління підвідомчим установам з питань методичної роботи в педагогічних вузах республіки (2 січня – 23 травня 1956 року) // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1855. – 194 арк.
11. Директивні вказівки управління підвідомчим установам з питань методичної роботи в педагогічних вузах (1 червня 1956 року – 30 грудня 1956 року), т. 2 // Центральний державний архів вищих органів влади і управління країни (надалі ЦДАВО України). – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1856. – 263 арк.
12. Стенограма республіканської наукової конференції з питань політехнічного навчання в школах УРСР (27-28 червня 1956 р.), т. 1 // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 1807. – 112 арк.
13. Приказ по Министерству высшего образования № 880 от 22 августа 1958 г. "Об утверждении специальностей педагогических институтов" // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2961. (Зведений звіт педагогічних інститутів на початок 1957-1958 н/р. Форма 79 – КВ, 76 арк.) – Арк. 1-2.
14. План набора студентов на стационарные отделения педагогических институтов Украинской ССР на 1957 год // ЦДАВО України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 2082 (Директивні вказівки управління підвідомчим установам з питань методичної роботи в педвузах (9 січня – 26 грудня 1957 року, 248 арк.)

– Арк. 83-84.

15. *Шиманович І. О.* Політехнічна підготовка майбутніх учителів трудового навчання в Україні (друга половина XX ст.) : монографія / І. О. Шиманович ; за ред. Ю. В. Кузьменко. – Херсон : "Херсонська академія неперервної освіти", 2012. – 231 с.

R e f e r e n c e s :

1. *Marks K.* Kapital / K. Marks. – M. : Izd-vo politicheskoy literatury, 1983. – T. 1. – 3883 s.
2. *Strumilin S. G.* Problemy ekonomiki truda / S. G. Strumilin. – M. : Gospolitizdat. 1957. – 773 s.
3. *Buriak P. Yu.* Ekonomika pratsi y sotsialno-ekonomichni vidnosyny: Navchalnyi posibnyk / Buriak P. Yu., Karpinskyi B. A., Hryhorieva M. I. – Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2004. – 440 s.
4. *Avtonomov B. C.* Model cheloveka v ekonomicheskoy nauke / B. C. Avtonomov. – SPb. : Ekonomicheskaya shkola, 1998. – 286 s.
5. Narodnoe obrazovanie SSSR. Obshcheobrazovatelnaya shkola. Sbornik dokumentov. 1917-1973 gg. // A. A. Abakumov, N. P. Kuzin, F. I. Puzyrev, L. F. Litvinov. – M. : "Pedagogika", 1974. – 560 s.
6. *Shapovalenko S. G.* Puti politekhnizatsii i zadachi pedagogicheskoy nauki / S. G. Shapovalenko // Sovetskaya pedagogika. – 1952. – № 12. – S. 20-42.
7. Postanovlenie ot 30 avgusta 1954 g. № 1863 "Ob uluchshenii podgotovki, raspredeleniya i ispolzovaniya spetsialistov s vysshim i srednem spetsialnym obrazovaniem" [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?base=ESU;frame=1;n=543;req=doc.
8. Stenohrama Respublikanskoi narady vykladachiv i kerivnykiv uchbovykh maisteren pedahohichnykh instytutiv z pytan politekhnizatsii pedahohichnykh instytutiv. 1 lystopada 1954 roku. – TsDAVO Ukrainy. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 1519. – 164 ark.
9. Novyy etap v razvitii sovetskoy shkoly // Sovetskaya pedagogika. – 1956. – № 2. – S. 3-14.
10. Dyrektyvni vkazivky upravlinnia pidvidomchym ustanovam z pytan metodychnoi roboty v pedahohichnykh vuzakh respubliky (2 sichnia – 23 travnia 1956 roku) // TsDAVO Ukrainy. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 1855. – 194 ark.
11. Dyrektyvni vkazivky upravlinnia pidvidomchym ustanovam z pytan metodychnoi roboty v pedahohichnykh vuzakh (1 chervnia 1956 roku – 30 hrudnia 1956 roku), t. 2 // Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia krainy (nadali TsDAVO Ukrainy). – F. 166. – Op. 15. – Spr. 1856. – 263 ark.
12. Stenohrama respublikanskoi naukovoi konferentsii z pytan politekhnichnoho navchannia v shkolakh URSR (27-28 chervnia 1956 r.), t. 1 // TsDAVO Ukrainy. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 1807. – 112 ark.
13. Prikaz po Ministerstvu vysshego obrazovaniya № 880 ot 22 avgusta 1958 g. "Ob utverzhdenii spetsialnostey pedagogicheskikh institutov" // TsDAVO Ukraïni. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 2961. (Zvedeniy zvit pedagogichnikh institutiv na pochatok 1957-1958 n/r. Forma 79 – KV, 76 ark.) – Ark. 1-2.
14. Plan nabora studentov na statsionarnye otdeleniya pedagogicheskikh institutov Ukrainskoy SSR na 1957 god // TsDAVO Ukraïni. – F. 166. – Op. 15. – Spr. 2082 (Direktivni vkazivki upravlinnya pidvidomchim ustanovam z pitan metodichnoї roboti v pedvuzakh (9 sichnya – 26 grudnya 1957 roku, 248 ark.) – Ark. 83-84.
15. *Shymanovych I. O.* Politekhnichna pidhotovka maibutnikh uchyteliv trudovoho navchannia v Ukraini (druha polovyna KhKh st.) : monohrafiia / I. O. Shymanovych ; za red. Yu. V. Kuzmenko. – Kherson : "Khersonska akademiia neperervnoi osvity", 2012. – 231 s.

Кузьменко Ю. В. Подготовка будущих учителей трудового обучения как составляющая формирования трудовых ресурсов (1950-1957 гг.).

В данной статье рассматривается специфика профессиональной подготовки будущих учителей трудового обучения в высших учебных заведениях Украины в период с 1950 по 1957 годы. Этот временной отрезок можно охарактеризовать как период развития трудовой и технико-технологической подготовки педагогов, что соответствовало социально-экономическим и политическим ориентирам формирования трудовых ресурсов УССР. Особое внимание в ходе исследования было уделено нормативно-правовым документам, которые не только указывали на пути формирования трудовых ресурсов, но и регламентировали результативно-целевую гуманистическую и практическую направленность образовательного пространства на обеспечение профессионального развития специалистов с трудовой подготовки.

Ключевые слова: *профессиональное образование, подготовка будущих учителей трудового обучения, рабочая сила, трудовые ресурсы, народное образование.*

Kuzmenko Yu. V. Preparation of future teachers of labour studies as constituent of forming of labour resources (1950-1957).

The peculiarities of gaining professional education by future handicraft teachers in Ukrainian higher educational establishments (during 1950-1957) are viewed In the given article. This period of time can be

characterized as a period of handicraft and technological development that conformed to social-economic and political key points of USSR labor resources formation. During the investigation a particular attention was paid to statutory and regulatory documents, which not only regulated the ways of forming of qualified labor resources, but outlined effective and objective humanistic, academic and practical orientation of educational sphere that was directed to professional specialists of labor training support.

Keywords: *professional education, training of future handicraft teachers, labor resources, public education.*

УДК 378.147

Курач М. С.

ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Розкривається сутність сучасних проблем технологічної освіти. Акцентується увага на потребі перегляду підходів щодо підготовки учителів технологій. Обґрунтовується важливість забезпечення художньо-проектної складової підготовки студентів – майбутніх учителів у ВНЗ. Подається ретроспективний аналіз досліджень у педагогічній теорії та практиці в галузі дизайн-освіти в цілому та проблематики художньо-проектної підготовки майбутніх учителів технологій зокрема. Виокремлено основні завдання творчої художньо-проектної діяльності студентів в умовах педагогічного ВНЗ.

Ключові слова: *майбутні учителі технологій, художньо-проектна підготовка, дизайн-освіта, педагогічна теорія, проблема підготовки вчителів.*

Нині у педагогічних дослідженнях, присвячених професійній підготовці майбутніх учителів технологій, підвищення ефективності їхньої педагогічної діяльності пов'язують з мірою сформованості таких професійно важливих якостей і властивостей, як креативність, інформаційна, технологічна, естетична, педагогічна культура, ініціативність творча активність, тощо.

Аналіз Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та навчальних програм з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів висуває на передній план необхідність у творчій художньо-проектній підготовці майбутніх учителів технологій, яка в майбутньому повинна забезпечувати дизайн-освіту підростаючого покоління, що згідно з сучасним соціальним замовленням передбачає підготовку творців, мислячих людей з високим культурно-інтелектуальним рівнем й естетичним смаком.

У різні періоди на необхідності формування художньо-проектної культури особистості як раціонально-естетичного підґрунтя загальної і професійної освіти наголошували відомі мистецтвознавці у галузі дизайну В. Даниленко [5], Ю. Легенький [11], В. Сидоренко [14] та ін. Цими вченими художнє проектування розглядається як феномен і фундамент культуротворчої системи загальної та професійної освіти, що має стратегічний потенціал і методологію, які дозволяють сформувати різнобічно розвинену особистість, брати участь у процесі ранньої професійної орієнтації або здійснювати "підготовку фахівців з розвиненим проектно-творчим, інтегруючим, міждисциплінарним мисленням" [19, с. 23]. Головним завданням вони вважали створення системи дизайн-освіти, поширення художньо-проектних знань й умінь на різних щаблях освітньої галузі задля розв'язання виховних, розвивальних і просвітницьких завдань.

Стосовно використання елементів дизайн-освіти в умовах загальноосвітньої школи, то нині враховані недоліки попередньої системи трудової політехнічної підготовки учнівської молоді та сформульовані нові принципи та вимоги суспільства до освітянської галузі, які отримали відображення у Державному стандарті базової і повної загальної